

КАРЛ МАЙ ЕС САББИ ПРОКЪЛНАТИЯ

Превод от немски: Любомир Спасов, 1996

chitanka.info

Три пълни седмици бях прекарал в Енгирийе^[1], столицата на едноименния малоазиатски вилает^[2], и възнамерявах да се сбогувам с моя домакин. Той беше най-високопоставеният мъж в провинцията, а именно известният и бъдещ страх със своята желязна строгост вали Саид Калед паша, получил от своите подчинени прозвището Серт юмрук, Твърдия юмрук. По време на моя престой бях присъствал на няколко съдебни заседания и там действително бях получил доказателства, че той с право си носеше името. Макар неговата строга справедливост от време на време да преминаваше в суровост, то тъкмо заради това той беше подходящият мъж за своя труден пост.

Населението на вилает Енгирийе е смесено. Сунити, арменски и гръцки християни живеят тук в постоянна вражда помежду си и нерядко се случва при въпроса коя вяра е правилната вяра да се посяга към ножа. Там, където са налице толкова остри антагонизми, всеки мъж и всяко полуизрасло момче носи оръжие, а пък дори и за наченка на някакво образование изобщо не може да става дума. Там действително се иска една здрава и често твърда ръка, която да държи юздите на безогледните, брутални духове. Предшествениците на Саид Калед паша били все слабохарактерни хора, които идвали с боязън и с радост си отивали. Един ден султанът си спомнил за Саид Калед паша, своя стар любимец, и го изпратил в Мала Азия да направи промяна. Старият бил по-рано ферик^[3], излязъл в запаса след раняване, ала откликнал с радост на призива на падишаха, и още не бил кой знае колко дълго на новата служба, когато вече се видели плодовете на неговата дейност. Който пролее кръв, бивал без много-много церемонии обесван, а под болките от тоягата разюзданите духове се връщали, макар и само външно, към покорството. Пашата бе вдъхнал страх и по време на моето пребиваване не срещнах нито един-едничък, за когото да бих могъл да твърдя, че е искрено привързан към него.

Спрямо мен Саид Калед проявяваше необичайна любезност. Всеки ден той лично се грижеше за моето добро здраве, а слугите му имаха нареждане да изпълняват всяко мое желание. Аз имах право да го навестявам когато искам в неговата работна стая и да наблюдавам всичко, което ставаше там. Вечер седяхме заедно и беседвахме, пушейки, за всичко, което го интересуваше. Тогава той не беше съдържан, каквито иначе обикновено са пред християните строго

спазващите вярата мюсюлмани, а проявяваше към мен доверие, от което бих могъл да се главозамаля...

Бях предал малкото си вещи на един слуга заедно със заръката да оседлае коня ми и да ги притегне сетне зад седлото. После отидох при пашата да му изкажа благодарността си и си взема сбогом. Той знаеше, че това ще се случи, и се беше подготвил. В преддверието стояха двама дълги като върлини, въоръжени до зъби арнаути, които ме поздравиха по военному и ме препратиха към работната стая. Двете помещения не бяха отделени с врата, а с една тънка завеса, така че от едното можеше да се чува какво се говори в другото — обстоятелство, което скоро вече нямаше да приемам така безразлично, както досега.

Валията стоеше при прозореца и гледаше през дървената решетка към двора, където можеше да се чуе тропотът от копитата на моя кон. Той не ме остави нито миг да чакам, пресече благодарствените ми слова с едно безцеремонно движение на ръката и увери, че щяло да му бъде приятно, ако съм можел да остана още по-дълго. След няколко по-нататъшни приятелски бележки той пристъпи отново до прозореца, посочи към двора и каза:

— Виждам коня ти, ефенди. Много бих желал да го запазя като спомен за теб. Искаш ли да ми го продадеш?

Аз щях, макар да не бях богат, да му го предложа като дар, ако не бе прекалено дръзко, затова отговорих:

— Ти го желаеш. Определи сам цената! Аз ще си купя друг.

— Това няма да ти е нужно. Аз ще ти дам един тенбих^[4], според който ти и твоите придружители ще получите оседлани коне, жилище, храна и всичко, от каквото се нуждаете. Тази заповед ще важи не само за моя вилает, а също за Адана и Халеб^[5]. После ще бъдеш вече при пастирските арабски племена, където на ниска цена ще можеш да се сдобиеш с по-добър кон, отколкото тук.

— С моите придружители, казваш? Аз ще пътувам сам.

— Не. Двамата арнаути, които видя въвн, имат заповед да те съпровождат до границата на моята провинция и във всяко отношение да се грижат за теб. Техните животни са оседлани и ти виждаш при тях и едно за теб. В Яхшах хан или Балчик ще можете после да си вземете отпочинали коне, изцяло по твоя преценка. Благодаря за разрешението сам да определя цената. Аз го предвидих и приготвих тази кесия. Прибери я!

Саид Калед паша пхна в ръката ми една малка копринена торбичка и ми предаде после и документа, за който беше говорил. След като прибрах, благодарейки, двете неща в пояса, той продължи:

— А сега бих желал да те помоля за една услуга, която навярно ще ми направиш, макар да те принуждавам чрез нея да минеш по обиколен път. Ти искаш да яздиш най-напред към Кайсарийе и ще трябва значи да минеш през Софулар и Муджур. Но аз имам в Урумджили един стар приятел, комуто искам да пратя по теб вест. Искаш ли да се наемеш с това?

— С най-голямо удоволствие!

— Тогава ще ти кажа за какво се касае, за да знаеш, че при него ще бъдеш добре дошъл, макар да живее много усамотено и специално на християните е голям враг. Той беше миралай (полковник) във войската на великия султан, сражаваше се с голяма храброст под знамето на Пророка и се уволни с почести и слава, ала нито веднъж не получил своята пенсия. Помолил за нея и когато не се вслушали в молбата му, настойчиво си я поискал повторно, но напразно, защото си имал работа с нечестните ковчезници на султана. В продължение на петнайсет години пенсията била изплащана в Стамбул, само че не отивала в неговата ръка. Когато станах валия на Енгирийе, той се обърна към мен, аз разследвах внимателно случая и направих донесение непосредствено до великия владетел. Снощи дойде решението: аз трябва да платя на миралая пенсията с лихвите и лихвите върху лихвите. Ако тази заповед беше пристигнала завчера, щях да мога да дам парите на неговия син, който беше при мен. Сега бих желал да се възползвам от възможността, която ми предлага твоята езда към Кайсарийе, и те питам дали искаш да ми направиш услугата да занесеш полагаемото на моя приятел и боен другар?

— С удоволствие, щом желаеш да ми го повериш.

— В твоите ръце парите са по-сигурни, отколкото в джоба на някой въоръжен пратеник. Миралаят се казва Осман бей и не живее в град Урумджили, а близо до него. Известен е под прозвището Абдал^[6] и когато се осведомяваш за жилището му, трябва да си послужиш с това име. Ако можеш да премълчиш пред него, че си християнин, стори го, защото той мрази следовниците на твоята вяра, а и има причина да го прави. Кръстът му донесе най-голямото нещастие, което един мъж и баща може да преживее, и аз те пращам при него не само

заради парите, а също защото те опознах и мисля, че може би ще ти се удаде да смекчиш неговото страдание.

— Тогава мога ли да те попитам от какво естество е страданието, за което говориш?

— Ако Осман бей поиска да го знаеш, самият ще го сподели с теб. Аз не мога да си позволя да докосна раната на моя приятел макар и само отдалеч. Вярно, ако той чуе, че си християнин, ти нищо няма да узнаеш, затова опитай да го премълчиш! Давам ти този съвет и защото сега е времето, когато поклонниците на тази област се събират, за да потеглят към Дамаск. Това е време на религиозна възбуда и нетърпимост и тъй като ти във всяко селище и по всички пътища ще срещаш такива хора, ще постъпиш умно, ако не допускаш да разберат, че си от друга вяра.

Беше странно, дето този висш чиновник ме предупреждаваше за тези ревностни мюсюлмани, към които самият принадлежеше, и все пак предпочиташе на мен да повери дължимата сума, която сигурно не беше малка, отколкото на някой ислямски бързоходец. Срещата с пилигримите не ми създаваше грижи. По-скоро ми внушаваше опасения фактът, че двамата стоящи в преддверието арнаути бяха чули всяка дума от нашия разговор и следователно знаеха, че трябваше да предам една значителна сума. Те бяха войници, единият — онбашия (младши сержант), другият — чауш (фелдфебел) и следователно би трябвало да им се има доверие. Но арнаутинът е роден разбойник и винаги, дори когато се намира на служба под знамето, е склонен към насилие. Освен това нехристиянският арнаутин е мюсюлманин на мюсюлманите и ето защо не ми бе много приятна мисълта да имам сега по време на събирането на поклонниците и като носех толкова много пари за придружители тези двама мрачно гледащи типове. Споделих тихо това с валията, ала той отговори:

— Не се безпокой! Аз ще ги обвържа с клетва, а за тях клетвата е толкова свята, че в никой случай няма да я нарушат.

Въпреки това уверение последицата от думите ми беше, че отсега Саид Калед паша вече не говореше високо. Наброи ми парите толкова предпазливо, че отвън не можеше да се чуе. Те се намираха в един здрав кожен кемер, който аз веднага стегнах на кръста под пояса. После той викна на арнаутите да влязат, за да ми ги предаде. Те трябваше да му се закълнат в Пророка, че ще се грижат за моята

сигурност също както за своята. Това отстрани съмненията ми. Аз смятах двамата способни на всичко, наистина, но не и за нарушаването на една такава клетва.

След това валията ме придружи до двора и остана там, докато излязох през портата с коня — една чест, каквато рядко е бивала оказвана някому.

— Аллах да те съпътства и да те вземе под закрилата си! — извика подире ми, макар в неговите очи да бях неверник.

Още с излизането ни от града узнах какви строги мохамедани бяха моите двама арнаути. Едва бяхме загърбили последната къща, те слязоха и чаушът каза:

— Ефенди, позволи да си изречем молитвата за път! Всеки истински вярващ пристъпва към едно такова пътуване само по времето на Следобедната молитва. Ние обаче потеглихме още в предиобеда. Тъй като си християнин, ти не знаеш, че с това си предизвикваме гнева на Аллах. Сега трябва да го укротим с молитвата си.

Те разкопчаха чуловете си, за да ги употребят като молитвени килимчета — едно използване каквото още не бях виждал, — коленичиха върху тях и отправиха, обърнати към Мека, молитвата си с полугласно мърморене и многобройни поклони. Дали го правеха от сърце, или искаха още при започване на пътуването да ми докажат, че съм техен повереник, наистина, но все пак гледат на мен като на гяур? Като войници те трябваше да спазват уставната дисциплина и следователно не бяха свикнали да потеглят по време на Следобедната молитва. Военната необходимост често изискваше заобикаляне на верските предписания.

Аз ги оставих, без дума да кажа, и се възползвах като истински неверник от свободното време за преглеждане на тенбиха, който бях получил от валията. Според този документ можех да поискам във всички селища всичко, което можеше да изиска един султански бързоходец. Това ми бе много приятно. Любопитството ме подтикна да отворя също и малката кесийка, в която се намираше заплащането за моя кон. Той си беше обикновена кранта, а сумата превишаваше най-малко осем пъти неговата цена. Валията не можеше да се нуждае от коня за себе си и бе ясно, че го е купил, за да може под тази форма да ми направи подарък. Не ми мина и през ум да се ядосам от това.

Когато молитвата свърши, продължихме ездата. Арнаутите не разговаряха много с мен. Отвърщаха ми само когато ги попитах нещо, и то така сухо, че аз разбрах — не им е приятно да повеждат разговор с един ефенди. Когато приказваха помежду си, си служеха с техния мурдирски език, от който ми бяха известни едва трийсетина думи. Яздеха, както им дойде — пред мене или зад мене, без да ги е грижа къде съм аз. Като че бях въздух за тях. А когато по обяд наредих да спрат в едно село, защото исках да си набавя нещо за ядене от мухтаря^[7], поискаха, когато бе донесено, веднага да се нахвърлят върху него, сякаш аз изобщо не съществувах или трябваше да се задоволя с остатъците. Чаушът взе, без да го е грижа за мен, паницата от мухтаря, седна с нея на земята до ахапапина си и вече разпери пръсти да бръкне, когато аз се надигнах, също без дума да кажа, взех им паницата, отидох с нея настрана, сложих я между краката си, извадих лъжицата си от пояса и започнах да се храня.

— Ефенди, манджата е и за нас! — извика чаушът гневно.

— Чакайте! — отвърнах аз и продължих да си гребя.

— Ние сме правоверни и не можем да ядем от онова, което е оставил един християнин!

— Аз съм вярващ християнин, който щеше да ви окаже честта да ядете с него, ако бяхте офицери. Саид Калед паша, моят приятел, ви постави под моя команда, а не мен под ваша!

Моите „закрилници“ подминаха думите ми с мълчание и отидоха в къщата да си поискат друго ядене, но от този момент се държаха към мен още по-неуважително отпреди. В Яхшах хан, където останахме през нощта, не ги видях от мига, в който слязохме от конете, до утрото, когато възседнах коня, за да продължа ездата си. От закрилата им не се нуждаех, аз можех и сам да се закрилям и тъй като те можеха само да ми попречат, за мен щеше да е по-добре изобщо да не ги бях вземал със себе си, толкова повече че през втория ден забелязах, че навсякъде, където се отбивахме, те нарочно ме охарактеризираха като християнин. Това сега, през поклонническото време, можеше да има неприятни последици.

В Яхшах хан бяхме получили отпочинали коне. На следващото утро отново щях да се нуждая от такива, още повече че днешната езда беше много напрегната, тъй като пристигнахме в Балчик през Йозгат едва късно вечерта. Там имаше хан, пред който слязохме. Понеже на

моите двама „закрилници“ през ум не им мина да се погрижат за мен, повиках сам ханджията, за да му съобщя желанията си. Като видя разпореждането на валията, той се почеса смутено зад ухото и каза:

— Ядене можете да имате, ама дали и коне, в това се съмнявам. Тук има вече един ефенди, който също така притежава един тенбих от валията. И той вече заръча коне.

— Колко?

— Два.

— Аз се нуждая от три. Вероятно ще могат все пак да се намерят.

— Ще опитам. Но ефендите при всички случаи ще вземе двата най-добри, защото дойде по-рано от теб. Той умее да преценява конете, понеже разбрах от неговия тенбих, че е кисракдар^[8] в Малатийе.

Отидох в постройката да се разбера с този ефенди и намерих един млад турчин със сериозен вид, който също искаше да отиде в Кайсарийе и бе готов да измине пътя с мен. Това бе всичко, което говорихме, защото той се прояви като лаконичен и сдържан, а аз бях толкова уморен, че хапнах само няколко залька и веднага си легнах.

На утрото моите арнаути никакви не се мярнаха. Ханджията ми каза, че взели двата най-добри коня и заминали. Приех, че те са сметнали под мохамеданското си достойнство да ме придружават по-нататък, ала за мое неприятно учудване не бяха поели в посока обратно към Енгирийе, а бяха продължили да следват досегашния ни път. Това нямаше как да не ми направи впечатление. Те знаеха за парите, които носех и аз реших да бъда предпазлив.

Моята цел за днес беше Богазляян и кисракдарът прояви разбиране. Ние имахме три коня, които обаче не струваха нищо. Аз се нуждаех само от един, той — от два, тъй като имаше багаж със себе си. Приятно ми беше, дето познаваше пътя, ала компанията му не ми предлагаше нищо повече, тъй като той и днес беше скъп на думи като вчера вечерта. Забелязах, че тайно ме измерва с изпитателен поглед и че лицето му при това в никой случай нямаше враждебен израз. Много му се искаше, изглежда, да влезе в по-близки отношения с мен, но сякаш някаква особена причина го възпираше.

Днес си пролича повече отколкото предишните два дни, че приближава времето на поклонничеството. Минавахме край отделни групи и цели шествия благочестиви мохамедани, които отиваха пеша към сборния пункт на тази провинция. Аз навсякъде поздравявах, но

отговор нямаше. Учудваше ме, че моят спътник се държеше също така. Не го чух нито веднъж да викне обичайното „Аллах ху“. Хората намираха поведението ни нерелигиозно и сигурно биха подхващали караница, ако не минавахме винаги бързо край тях. Но веднъж, беше по пладне, ми направи впечатление реакцията на един мъж, принадлежащ към една малка поклонническа група, край която минахме. Като съгледа моя придружител, той се изхрачи на няколко пъти и се провикна със силен глас:

— Ес Сабби, Ес Сабби^[9]! Виждате ли го? Изплюйте се пред него, плюйте по него! Смъкнете го от коня, отцепника, дето се отдръпна от Аллах и Пророка! Проклета да е душата му!

Придружниците на тоя мъж се включиха в крясъците и понечиха да откликнат на поканата му. Кисракдарът обаче подкара коня си в галон и аз го последвах. Когато те вече не ни виждаха, той забави коня и каза смутено:

— Ние трябва да се разделим, ефенди, защото моето присъствие, както виждаш, лесно може да стане опасно за теб.

— По какъв начин? Защо те оскърбяват?

— Защото мислят, че имат такова право. Аз бях мюсюлманин, но сега съм християнин. Тъй, вече го знаеш. Сега се изплюй и ти пред мен!

— Ще го пропусна. Та нали в такъв случай ще трябва да заплюя и самия себе си, защото аз също съм християнин.

Той бързо се изправи на седлото, погледна ме радостно и извика:

— Ти християнин! Аз те считах за строг изповедник на Пророка, защото снощи ми каза, че искаш да посетиш Абдал Осман бей. Този мъж не говори с никой християнин.

— Онова, което имам да му кажа, е от такъв характер, че той ще говори с мен.

— Тогава вестта ти трябва да е много добра. Ти веднага ми допадна, когато те видях снощи. Ако знаех, че и ти си християнин, щях да се отнеса другояче с теб. Прости ми, ефенди!

— Ти също ми хареса и аз ще остана при теб, ако разрешиш. Нека тези хора си ругаят! Те могат да ни стигнат само с думи, а те са безопасни. Като спомена Осман бей... познаваш ли го?

Той забодя поглед надолу и после възкликна:

— Дали го познавам! Та той е създателят на моя живот, моят баща, аз съм негов син, неговото единствено дете.

— Как! Тогава ти си бил при валията?

— Да. Валията е приятел на баща ми и обича и мен, макар да ми се гневи заради отцепничеството. Ох, ефенди, колко щастлив станах чрез светата религия и колко нещастен заради сърдечната мъка, която причиних на татко и майка! Това ти изобщо не можеш да проумееш!

— Разбирам го. Баща ти е най-строгийт следовник на исляма, а ти, неговото единствено дете, си отхвърлил Корана. Аз познавам Библията и Корана, ярката, даряваща живот светлина на християнството и пламтящия, прегарящ огън на учението на Мохамед, но познавам също човешкото сърце и разбирам, че баща ти те е отблъснал от себе си.

— Той не само ме отблъсна, а... прокле. Ти чу, че ме наричат Ес Сабби — Прокълнатия. — Турчинът беше силен мъж, с характерен вид и все пак сълзи напиреха в очите му, когато продължи: — И нищо, нищо не може да го примири, освен моето връщане към лъжеучението на исляма. Това обаче за мен е невъзможно.

— Да, продължавай да вярваш! Небесният Отец стои безкрайно по-високо от физическия. Божията любов ще ти замести земната, която си изгубил.

— Аз я изгубих, но и спечелих. Любовта на бащата се превърна в омраза и проклетие, в замяна обаче аз си извоювах една друга любов и тази любов именно ме поведе към правата вяра. Може ли да ти кажа как стана?

— Бъди убеден, че изпитвам най-дълбоко съпричастие.

— Тогава знай, че и аз като баща си бях офицер. Името на баща ми и приятелството на Саид Калед паша бяха известни, така че бързо растях по чин. На двацет и четири години вече бях кол агаси^[10] на драгуните в Кайсарийе. Службата ме отведе в къщата на френския консул. Видях дъщеря му, обикнах я, отидох отново, намерих ответна любов и ето как бях доведен до истината на християнската вяра. Позволи ми да бъда по-изчерпателен! Беше тежко време, време на съмнение и борба, време на щастие и горест. Любовта беше моя водителка, а убеждението — опората, за която се държах изправен. Отказах се от прежната вяра не от влечение по любимата, а с пълната убеденост, че не пътят на Мохамед, а този на Христос води към Аллах

и Небето. Баща ми ме прогони и прокле. Трябваше да напусна службата, но годеницата ми остана вярна, а консултът ми обеща ръката на дъщеря си веднага щом си намеря нов пост в замяна на изгубения. В продължение на много, много месеци полагах усилия, ала отвсякъде отцепникът, Ес Сабби — Прокълнатия, биваше отритван. Накрая се обърнах към Саид Калед паша, моя раншен благодетел, който междувременно беше станал валия на Енгирийе. Той ми беше сърдит, не бе в състояние да ми прости отцепничеството, ала все още ме обичаше и ме повика при себе си. Сега идвам от него и имам в джоба си назначение за кисракдар на Малатийе. Този прочут султански развъдник на коне се намира недалеч оттук, но в друга провинция. Аз значи няма защо да се опасявам от досегашните нападки и въпреки това ще бъда близо до татко, за да мога да използвам всяка възможност за сдобрение с него. Бог да благослови валията! Той е строг мъж, но верен и истински приятел!

— Да, такъв е. Той дори ме натовари да поговоря с баща ти за теб и ако е възможно да го склоня за одобряване.

— Саид Калед паша го е сторил? Наистина ли?

— Да. Той в действителност не се изрази ясно, тъй като не искаше да пъха пръста си в чужди рани, но сега знам какво е имал предвид, и ако ти позволиш, с удоволствие ще изпълня тази заръка.

— По-добре не го върши, ефенди! Опитът ще се провали и би могъл всичко да влоши. Е, да, ако не беше християнин! Като пратеник на валията моят баща ще те посрещне добре, макар да не пуска никакви външни хора при себе си. Но веднага щом узнае, че си християнин, ще насъска кучетата срещу теб.

— От това не се страхувам, защото му нося една радостна вест, която напразно е чакал петнайсет години.

— Петнайсет години? Тогава сигурно се отнася за неговата пенсия?

— Да. Тя му е била отпусната и аз я нося заедно с лихвата и сложната лихва, за да му я връча.

— Какво голямо щастие! Баща ми стана отшелник и мизантроп не само от гняв, че му отказваха изплащането на пенсията, а и защото е толкова беден, че едва е в състояние да живее. Аз делях с него доходите си, които вече нямам. Да, сега и аз мисля, че ще бъдеш добре

дошъл за него и че можеш да рискуваш да споменеш за мен. Дано Бог даде да имаш успех!

— Тук ми идва една идея. Не би ли било по-добре ти самият да му занесеш парите?

— Не, не! Баща ми няма да ги приеме. Ти трябва да ги занесеш, ти, не аз. Но аз едно мога да сторя, а именно да стоя наблизо, за да можеш, ако усилията ти се увенчаят с успех, веднага да ме повикаш.

— Има ли някое подходящо за целта място?

— Да, аз предварително ще ти го покажа. Колко добре, колко чудесно, че се срещнахме, ефенди! Навярно ще мога да занеса на моята годеница не само заповедта за назначение, но и вестта за помиряването с татко. Кажете дали мога да направя нещо за твое добро, ефенди! Моето приятелство ще ти принадлежи докато съм жив.

— И аз ти предлагам своето, макар че след като се разделим, едва ли някога ще се видим отново. Моето родно място се намира твърде далеч оттук.

— Къде?

— В Алемания, където ти най-вероятно никога няма да дойдеш. Въпреки това винаги ще пазя сърдечен спомен за теб.

Не е трудно да си представи човек, че сега общувахме по по-друг начин отпреди. Той проявяваше оживление, нетипично за един турчин, и за кратко време ми разказа цялото си житие-битие. За жалост, разговорът ни от време на време страдеше от унизителни прекъсвания. Колкото повече наближавахме Богазлаян, толкова повече хора имаше, които го познаваха, и тъй като срещнахме само мохамедани, тръгнахме на поклонническо пътешествие, тоест верски престараващи се люде, той беше принуден, колкото пъти го разпознаеха, да слуша най-отвратителни ругателства. Ние често се отклонявахме от пътя, за да избегнем по околел път подобни оскърбления. В Богазлаян ханджията дори отказа да го подслони и се наложи повторно да му покажем тенбахите на валията, докато под страх от наказание той прояви готовност да ни даде храна и подслон и се погрижи на следващия ден за три коня. В мен се надигна предчувствието, че ще дойде и нещо още по-лошо.

Не от грижа за нашето благополучие, а от съображение за самия себе си и заради спокойствието на своята къща, ханджията ни обърна внимание, че е уместно да не се мяркаме пред другите гости. Той каза,

че салонът бил пълен с поклонници, които щели да останат през нощта тук, и ни отведе до едно оградено от полусрутен кирпичен дувар място, което нарече своя чичек бахчеси, цветна градина. Тук имаше един изсъхнал жасминов храст, едно посърнало лимоново дърво и накрая една роза с две пъпки и няколко гъсеници в тях, а по листата — стотици въшки. Единият ъгъл на градината беше преграден със, старо, често изкърпвано платнище, което вероятно имаше значение на шатра, беседка или нещо подобно. В един от другите ъгли растеше трева в такова количество, че едно питомно зайче би могло да я опасе за пет минути. Това бе турска градина. Въодушевен от това описание, някой немски поет може би ще я възпее в двадесет и четири строфи.

— Ще трябва да спите тук, ако искате да не ви обиждат — рече ханджията, като посочи платнището. — Аз ще ви донеса багажа, а сетне ще се погрижа за храна и вода.

След тези думи той тръгна, понеже му се струваше невъзможно да имаме някакво желание. Що се отнася до мен, щях да спя в тази велелепна „градина“ със същото удоволствие както в мръсната къща, а кисракарът сега не мислеше за нищо друго, освен за помирението със своя баща. Всичко останало му беше безразлично.

След малко съдържателят донесе вещите на спътника ми — моите си бяха при мен — и после вечерята. Тя се състоеше само от една суха и жилава като кожа мекица, полята с гранясал шарлан. Водата се намираше в стомна, изгубила дръжката и половината си ръб, което в Ориента никак не пречеше на съвършенството. Докато оставяше пред нас тези вкусотии, той каза важно:

— Бъдете радостни, че ви приютих тук! Арнаутите току-що питаха пак за вас.

— Кой арнаути? — поисках да знам, тъй като подозрението ми веднага се бе възбудило.

— Дето дойдоха днес следобед. Те още с пристигането си се осведомиха за вас, особено за теб — прибави той, посочвайки към мен. — Те казаха, че не бивало да те приемам, понеже си бил християнин и си искал да се присъединиш към поклонниците, за да опознаеш свещените обичаи и после да ги скверниш.

— Че съм християнин, това е вярно, но си нямам никаква работа с вашите свещени обичаи. Ти не каза ли на тези арнаути, че сме пристигнали?

— Не, още не.

— Тогава изобщо не го прави! Ако се раздрънкаш, ще те донеса на валията, чиято препоръка притежавам. Къде се намират арнаутите?

— В конюшната, най-отзад, където е спластено сеното.

— Значи са се скрили?

— Да.

— Това не е ли доказателство за теб, че възнамеряват нещо лошо и притежават нечиста съвест?

— Не, защото те казаха, че били изпратени след вас, за да ви наблюдават и в случай на необходимост да ви заловят.

— Това е една страшно голяма лъжа, защото за моя спътник те всъщност нищо не знаят и ми бяха дадени от валията за охрана, както можеш да разбереш от моя тенбих. Само че те предпочетоха да си плюят на петите — по каква причина, не знам, но все ще го узная. Не им казвай нищо за нашето присъствие, иначе можеш да си навлечеш неприятности. Нека конете ни да бъдат готови, тъй като ще потеглим още в ранни зори.

Той си тръгна. На мен и през ум не ми минаваше да бягам от арнаутите, ала според това, което бях предусещал и сега чул, трябваше да се стремя час по-скоро да се освободя от парите, които носех. Ето защо исках да тръгнем възможно най-рано сутринта. За ядене изобщо не можеше да става дума. Ние огледахме вътрешността на шатъра. В него имаше една проста каменна пейка, която не можеше да предложи място за постелята на един човек, камо ли за втори. Ето защо се проснахме на земята извън шатъра и скоро заспахме със съня на праведниците.

За съжаление, въпреки неудобния „креват“ се събудихме покъсно, отколкото бе намерението ни. Беше вече светъл ден и от нашата славна цветна градина чухме гласовете на поклонниците, които се стягаха за потегляне. Тъй като не искахме заради кисракдара да им се показваме, изчакахме, додето всичко утихна, и отидохме после на двора. Първите хора, които съгледахме там, бяха двамата арнаути. Те стояха на отворената врата и гледаха към посоката, от която трябваше да дойдем, макар че едва ли ни очакваха по това време.

— Те стоят там — рече спътникът ми. — В градината ли ще се върнем пак?

— Не. Те могат да останат там още часове и ако искаме да чакаме, додето си тръгнат, само ще си изгубим времето. Впрочем сега, когато е вече ден, не е важно дали ще ни съгледат, или не.

И ние тръгнахме през двора към къщата. Моите „защитници“ чуха стъпките ни, обърнаха се и бяха немалко изненадани да ни видят. Чаушът направи едно бързо движение да се отдалечи и изчезне между къщите, ала аз му викнах:

— Остани! Къде се каниш да вървиш? Не знаеш ли, че мястото ти е при нас?

Той се обърна и бавно приближи. По физиономията му се четеше мрачно упорство. Онбашията го последва, явно за да го подкрепи.

— Вие сте тръгнали малко да се поразходите с конете, без да ни питате — казах аз. — Саид Калед паша ще ви осведоми дали някой може да си позволи такова непокорство, без да си получи наказанието.

— Разкажи му! — присмя се чаушът.

— Да. Ще го уведомя.

— Но само по-скоро, иначе би могло да стане твърде късно!

— Ще се погрижа да не настъпи нещо, което би могло да ви избави от боя.

— Прави каквото си щеш. Нас това хич не ни засяга. Ние няма да придружаваме някакъв си там гяур и ти нищо не можеш да ни заповядваш. Ти върви, където си щеш, а ние пък ще правим каквото си искаме.

— Аз действително ще правя каквото искам. Дали и вие ще имате това удоволствие, е друг въпрос. Аз бих могъл да ви взема конете, защото са ми дадени срещу разписка, но ще ви ги оставя, и ви пожелавам да не си влошавате положението.

Ако арнаутите бяха по-умни, щяха да разберат какво исках да кажа. Аз се извърнах и отидох в къщата да потърся съдържателя. Скоро го намерих и той ни събщи, че имал в конюшната коне за нас. Ние изпихме кафето, което ни предложи, и отидохме после да видим животните. Три бяха, наистина, но като ги огледах по-внимателно, видях, че само един беше отпочинал. Другите два бяха онези, на които арнаутите се бяха отдалечили тайно от нас. От съдържателя разбрах, че двамата подофицери са заминали, докато сме си пили кафето. Те бяха присвоили добрите коне и ни оставили своите изтощени, които ние волю-неволю трябваше да вземем, защото в тая малка дупка други не

можехме да получим. Но бедата не беше голяма, защото днес исках да стигна само до Урумджили, който е отдалечен на около пет часа езда от Богазляян.

Пътят водеше по протежение на един малък приток на Тарла и пред себе си имахме открито поле. Когато кисракдарът каза, че по-късно ще минем през една голяма и гъста гора, аз заявих:

— Тогава трябва да внимаваме, защото арнаутите сигурно са се скрили там.

— Скрили? С каква цел?

— За да ни убият.

— Убият? Сериозно ли говориш, ефенди?

— Да.

— Значи ги считаш, макар да бяха длъжни да те закрилят, за убийци?

— За убийци, целящи грабеж. Досега не ти казах никакви подробности. Но сега, когато по мое мнение наближава решителният миг, трябва да ти обърна внимание. Те присъстваха, когато валията говореше за парите на баща ти, и знаят, че ги нося със себе си. Една такава сума може да изкуши и по-честни хора.

— Плашиш ме! Значи те не затова, че сме християни, а заради парите са се махнали от нас?

— Действително!

— Но те сигурно все пак са получили от Саид Калед паша строго нареждане и понеже са войници, всяко неподчинение ще им се зачита двойно.

— Що се отнася до това, арнаутите трябваше дори да положат своята клетва, че ще изпълняват задълженията си. Но като си припомня добре, дословният текст на тази свята клетва беше така съставен, че би могъл и другояче да се тълкува. Те се заклеха да се грижат за моята сигурност, докато съм им поверен, така както за своята. Тъй като те се отделиха от нас, аз вече, поне по тяхно мнение, не съм им поверен и те следователно са освободени от святата си клетва.

— Това е подозрение, което ми е доста трудно да споделя. Те все пак са доверени лица.

— Какво доверие заслужават, те ясно ни показаха. Ако просто искаха да се отърват от нас, можеха да се върнат в Енгирийе и да кажат

там, че съм ги отпратил обратно. Но защо продължават да яздят и, което е най-важното, защо се придържат пред нас, а не зад нас? Аз съм убеден, че искат да откраднат парите.

— Позволи ми само още едно възражение: те са твои закрилници, следователно трябва да са при теб. Ако ти се случи нещо, подозрението на валията веднага ще се насочи към тях. Те го знаят също така добре, както ти го казвам.

— Не забравяй, че те имат достатъчно оправдания. Аз съм бил нападнат, защото съм ги отпратил. Впрочем сумата, която имам у себе си, за тези хора означава едно голямо състояние. Те навярно не биха се върнали на служба, а биха отишли някъде другаде, където никой няма да ги открие, което при големината и състоянието на тази обширна империя би било много лесно. Ти можеш да си се съмняваш, но аз съм убеден, че моето подозрение не ме подвежда.

— Тогава трябва да помислим как да ги отбегнем, ефенди!

— Има ли някакъв друг път за Урумджили?

— Оттук всъщност не, но можем да тръгнем надясно към Хаджи Бекташ и после от половината път да поемем обратно през горите и планините.

— За тая работа нямам никакво желание. Колко дълъг би бил този обиколен път?

— С нашите преуморени коне бихме стигнали, наистина, много късно вечерта.

— Значи да изгубим повече от половин ден? Заради тия негодяи със сигурност не. Продължаваме си ездата.

— Ами ако те наистина ни дебнат в гората?

— Ти си бил офицер и аз мисля, че не се страхуваш.

— Аз не познавам страха, но не мога да бъда лекомислен. Срещу куршума на един скрит в гората убиец и най-голямата смелост не може да те защити.

— Това го знам и аз. Малко предпазливост е достатъчна.

— Ще ти каже ли предпазливостта къде се крие убиецът, та да можеш да го отбегнеш?

— Да. Нямай грижа! В тези неща аз притежавам повече опит, отколкото си мислиш. Когато стигнем гората, ти ще останеш на известно разстояние зад мен и значи ще бъдеш в безопасност. За останалото спокойно можеш да разчиташ на мен.

Можех определено да допусна, че турчинът не е страхливец, но трябваше още дълго, да го уговарям, преди да ми се довери и да ме следва по-нататък. Нека някой не си мисли, че имаше някакво прокарано шосе. Това бе път, утъпкан с времето и всекиму според желанието. Можеше да се отклоняваш надясно и наляво, както си искаш. По-късно пътят се стесняваше, защото сега водеше през гората. Тя се състоеше най-напред от нисък храсталак, от който стърчаха отделни дървета, събиращи се по-нататък в плътна цялост.

От едната ни страна течеше малката рекичка, благодарение на която сега почвата стана още по-влажна отпреди. Отпечатъците от копитата също станаха по-ясни. Аз слязох и отвързах пояса си, за да го увия около врата на коня. После вързах здраво стремената към колана на седлото и отново възседнах. След като предадох пушките си на кисракдара, понеже щяха да ми пречат, аз го приканих да ме следва бавно. Той поиска някакво обяснение, но аз не се впуснах в приказки.

Трябваше да разузная мястото, на което се криеха арнаутите, и да не им предложа по време на това опасно начинание да ме забележат. Трябваше да яздя по индиански маниер, така че тялото на коня да ме прикрива. Откъм страната на рекичката нехранимайковците със сигурност не бяха се скрили. Ето защо пъхнах от тази страна едната ръка в пояса и при другата стъпалото в здраво вързаното стреме. Сега бях опрян със задколенната ямка на седлото, докато другият крак висеше във въздуха. Държейки се здраво при врата на коня, аз бях увиснал надълго по страната на животното, на което това положение се стори толкова чуждо, че първоначално не искаше да продължи. Но подкарано веднъж, после беше лесно за насочване.

Държах очите си, без да поглеждам надясно или наляво, зорко отправени към земята, та да не може да ми убегне нито една стъпка. Арнаутите бяха яздили бавно за да не настигнат намиращите се пред тях поклонници и тъй като ние бяхме напуснали малко след тях Богазлаян, се намирахме доста близо до тях. Можеше да се предвиди, че скоро ще изпълня намерението си.

Конят ми галопираше, което при моето положение беше най-удобният вид ход. Главата ми се намираше под шията на крантата и аз виждах дирите ясно, додето те внезапно се отклониха и навлязоха между дърветата. Вече знаех достатъчно, извъртах рязко коня и препуснах обратно. Същевременно чух недалеч от мястото, на което

бях обърнал, да прозвучава къс вик. Скритите там арнаути бяха съгледали странния ездач, но навярно не ме бяха разпознали, тъй като се бях мярнал само за къс миг.

Сега се изправих на седлото и като се върнах при кисракдара, му съобщих, че ми се е удало да открия мястото на засадата. Вече беше лесно да я избегнем. Яздихме през рекичката, чиято вода не беше дълбока, слязохме там под дърветата и водихме конете може би половин час през гората. Тъй като сега бяхме сигурни, че сме оставили достатъчно далеч зад нас опасното място, се върнахме от другата страна на водата и скоро напуснахме гората, която толкова лесно можеше да стане гибелна за нас. Понеже не беше видял арнаутите в лицето, моят придружител все още не беше убеден, че те наистина са наумили нещо зло.

Оттук нататък яздехме през хълмист терен, който се оживяваше от постоянно редуващите се ливади и малки горички: От време на време съглеждахме отстрани някое селце или самотна къща, но избягвахме да яздим през населени места. Кисракдарът предпочиташе да заобиколи, защото беше известен в този край и не искаше да бъде поругаван. Вярно, не можехме да избягваме всички срещи и тогава винаги възникваше сцена, от която ние като ездачи съумявахме бързо да се измъкнем.

— Ес Сабби, Ес Сабби! (Прокълнатия, Прокълнатия!) — беше принуден да слуша при всяка среща моят достоен за оплакване спътник. — Заплюйте го, замерете го с камъни, съборете го от коня! Аллах да го порази! Аллах да го изгори! Аллах да го затрие!

Колкото по-нататък отивахме, толкова повече хора имаше по пътя и толкова по-възбудени изглеждаха във верския си фанатизъм. Всички те искаха да отидат в Кайсарийе, където, както видях по-късно, се събираха поклонниците от цялата околност, за да преминат заедно през Антитаурус. Горко на онзи, който чрез някое необмислено действие или непредпазлива дума засегне силно повишената религиозна чувствителност на тези хора! Който не е мохамеданин счита за най-добре да остане невидим зад своите четири стени и ние наистина не видяхме ни един-едничък, по чието облекло да си личи, че е християнин.

Поклонническите тълпи накрая станаха толкова многобройни, че почти вече не можехме да ги избягваме. Всички отиваха към

Урумджили, за да се възползват от въжения ферибот за прехвърляне на протичащия между това градче и Кайсарийе буен Къзъл Ирмак. Сред тях не забелязвахме нито един ездач — сигурен белег, че имаме пред себе си онзи квас, който лесно може да бъде доведен до ферментация. Най-много някой да подтикваше пред себе си окаяно магаренце, което трябваше да носи неговия още по-окаян багаж.

Беше минал обяд, когато видяхме пред себе си първото обработено поле. Зад живите плетове и групичките овощни дървета се издигаше на височина тънка, чудато оформена тухлена зидария, на която бе съдено да представлява минаре. Бяхме стигнали близо до Урумджили.

Вдясно от нас, на може би два километра от града, видях една група от няколко дъба от едрожелъдния малоазиатски вид. Под тях стоеше редом с маслинови и черничев дървета една къщичка, оградена от дувар. А далеч назад хоризонтът бе обагрен в тъмно, много вероятно от някоя гора. Кисракдарът посочи къщата и каза:

— Там живее моят баща, Отшелника. Лесно можеш да стигнеш дотам между тютюневите и шафранови ниви. Ако по изключение вратата е отворена, не влизай в двора! Кучетата ще те разкъсат. Почукай на таса до портата!

— Добре! Ти къде ще останеш?

— Ще яздя до гората, дето я виждаш там отзад. Ако през следобеда имаш нужда от мен, ела ме вземи. Аз ще те видя, когато идваш. В противен случай ще приема, че тази нощ ще останеш като гост на татко, и все някак ще ти привлече вниманието.

— Ти нямаш нищо за ядене, а до града не бива да яздиш. Ще трябва да гладуваш.

— Ако градът не беше пълен с поклонници, които ще ме охулят, бих могъл да яздя до моята годеница. Преди да се свечери, не мога да рискувам. Няма да гладувам защото по полето растат колкото щеш дини и пъпеши, с които мога да се засия. Бог да ти дава щастие в твоето намерение и да позволи да успее!

Той препусна в посока към гората, а аз насочих животното си между нивята, за да стигна до къщата. Тя стоеше самотно в прежурящия слънчев зной. Короните на дърветата, надзъртащи над дуvara, бяха оклюмали листа. Дуварът беше дебел и висок. В предната страна се намираше една заключена порта. До нея висеше малък

метален тас и чукче. Почуках и от другата страна на дувара тутакси се надигна многогласен кучешки вой, който трая някъде към пет минути и спря после при подвикването на човешки глас. Гласът — беше женски — попита след това при вратата за желанието ми.

— Осман бей, бившият миралай, вкъщи ли си е? — осведомих се аз.

— Кой си ти?

— Пратеник на неговия приятел Саид Калед паша, валията на Енгрийе.

— Почакай!

Слязох от коня и зачаках търпеливо. Мина половин час. Седнах до портата в буйния треволяк и буренак и мина още половин час. Издрънках отново. Същият кучешки вой и отново гласът:

— Кой е вън?

— Все още пратеникът на валията.

— Чакай!

Седнах пак и чаках цели два часа. Тогава през нивите се зададе един престарял, прегърбен и облечен само в парцали мъж, спря пред мен при вратника, погледна ме навъсено със сълзящите си очи и не проговори нито дума.

— От къщата ли си? — попитах аз. Оня кимна утвърдително.

— Миралаят у дома ли си е?

Той поклати глава, с което искаше да каже не.

— Искам да говоря с него. Той къде е?

Нови отрицателни кимвания. Тогава аз изстрелях единствения си куршум:

— Нося му пари... много пари!

Бях улучил в центъра, защото, едва бе отзвучала магическата дума „пари“, и старият извика с внезапно отгнял, фалцетен глас:

— Пари? Много пари? Почакай, синчето ми, почакай само съвсем мъничко, любимецо на Аллах, пратенико на Щастието! Аз ще ида да доведа Абдал. Той се намира в града, за да държи на поклонниците свети речи. Той е главният на сектата „Чок Кескинлар“^[11] и има със своите братя от ордена задължението да повишава въодушевлението на вярващите за благочестивото пътешествие.

Той бързо се отдалечи.

— Колко дълго трябва да чакам? — успях да викна подире му.

— Само броени минути — изкряска стой обратно и вече беше изчезнал.

Мда-а, „Парата прави краката“.

Значи Отшелника беше оглавяващият най-строгите мюсюлмани. В такъв случай аз си имах работа с един истински фанатик. Радостта от имането при него също не беше по-малка от благочестивостта, защото когато приех, че пратеникът е стигнал приблизително града, вече видях двамата да се задават оттам.

Осман бей трябва да имаше шейсет и пет години, но беше все още със запазена стойка и добре сложен, и имаше строгия и същевременно дързък израз на каещ се грешник. Той ме проучва няколко мига и после каза:

— Носел си пари? Дай ги! От кого са?

— От Саид Калед паша.

— А-а, някое дарение за моите братя от ордена. Дай ги!

Миралаят беше протегнал към мен ръка.

— Това не е дарение, а нещо друго.

— Кажы тогава какво!

— Не тук. Аз мога да обсъдя тази работа с теб само в жилището ти.

— Не става, защото аз не пускам чужди хора.

— Съжалявам. Един пратеник на валията не е мъж, който може да бъде на бърза ръка отпратен от портата като просяк. Аз си тръгвам.

Качих се на коня, без той да попречи на това, и добавих още:

— Отнася се до твоята пенсия, която сега най-сетне щеше да получиш. Остани със здраве!

— Стой! — викна тогава оня, като улови юздите. — Моята пенсия? Слез и влизай вътре! Няма да те пусна да си тръгнеш.

Аз се смъкнах привидно колебливо. Той беше отворил портата, пристъпи в двора и подвижна на трите грамадни кучета, които стояха там нащрек, и те се оттеглиха. Старият сълзливко, пое коня им, а аз тръгнах с неговия господар към вътрешността на къщата, която беше крайно бедно подредена. Одаята, в която влязохме, имаше като единствена мебел една стара черга и ние седнахме на нея.

Тази сиромашия може да послужи като мерило за отчитане заплението, което изпита Отшелника, когато му наброих

петнайсетгодишното неизплатено възнаграждение ведно със сложната лихва. Той плуваше в блаженство, излезе бързо да уведоми жена си и се върна после да ми каже, че съм негов гост и трябва да отида с него до града, за да присъствам на тържественото посрещане на отделните поклоннически шествия и при освещението на святото знаме.

То не беше прочутото знаме, което всяка година бива отнасяно до Мека от една богато нагиздена камила, ала въпреки това ми се прииска да откликна на поканата. Затова се съгласих.

Най-напред бях нагостен, много набързо наистина, с най-доброто, което къщата предлагаше — мляко и няколко плода. Абдал беше разкрил радостта си само в продължение на миг, но сега той отново се бе затворил. Същински разговор нямаше и сега толкова помалко беше редно да започна приказка за неговия син. Още ненаситил се, трябваше да отида с него в града — една мръсна дупка, която имаше повече купища развалини и отломъци отколкото къщи.

Посрещането на пристигащите една след друга и често само преминаващи поклоннически тълпи се състоеше от един дрезгав кръсък „Аллах!“, а за освещаването на „святото“ знаме по-добре нищо да не казвам. Тези хора бяха бесни в своята религиозна екзалтация. Дервишите ревяха като тигри, нараняваха се, за да посветят кръвта си на Пророка, и се впускаха в какви ли не други подобни смахнатости. Аз се зарадвах, когато Абдал ме покани след спускане на мрака да тръгна с него обратно към къщи, за да вечеряме. Дали щях да постигна целта си по отношение на неговия син, беше повече от съмнително. Абстрахирайки се от факта, че изобщо притежаваше кораво сърце, той беше толкова вкостенял ислямит, че за опрощение можеше да се мисли само при някакви съвсем изключителни обстоятелства. Въпреки това бях решил след вечерята да си опитам късмета. Само че работата щеше да се реши още по-рано.

Когато минавахме през портата, кучетата трябваше отново да бъдат държани настрана от мен. Луната беше изгряла и аз видях коня си да пасе под дърветата. Седлото и сбруята висяха на един кол до стената на къщата. Миралаят ме отведе в стаята, в която вече бях бил, и отиде, за да провери при жена си дали яденето е приготвено. Едва се бе отдалечил и яростно изкрещя. Ревеше като откачен. Пороят от неговите думи остана неразбран за мен. Ясно чух само думата „Сабби“, „Прокълнатия“, и често повтаряното проклятие „Аллах

парчаламах“, което означава нещо като „Аллах да те раздроби, да те направи на парчета!“

Както чух по-късно, неговият син ме чакал напрегнато и нетърпеливо и като се стъмнило, не можал повече да се владее. От кучетата като син на къщата нямало защо да се бои. Не заварил баща си и мен и отишъл при майка си, където бащата сега го беше открил. Осман бей нападна сина си с юмруци, повали го на земята и го заудря, като кълнеше и викаше. Майката поиска да възпре вбесения съпруг, ала бе запратена от него с такава сила в тъгла, че остана там да скимти. Младежът се изправи, за да държи баща си надалеч. Това повиши неговата ярост до такава степен, че той грабна една заредена пушка от стената и я насочи към него. Осман бей сигурно щеше да стреля. Кисракдарът съзна, за щастие, че е невъзможно да се разбере по мирен начин с този безумен човек, и удари на бяг. За да излезе от къщата, трябваше да мине през стаята, в която се намирах аз. Той нахълта от едната страна и понечи да се измъкне от другата. Тогава ме видя и спря. Но баща му вече се появи с пушката в ръка и я насочи към него. Аз скочих и избих цевта настрани. Изстрелът отекна, куршумът мина до главата на сина му и се заби в стената.

— Какви ги вършиш, нещастнико! — викнах на Осман бей. — Собствения си син ли искаш да убиеш?

— Мълчи! — прогърмя оня към мен. — Защо ми пречиш да накажа тоя вероотстъпник, това куче, дето се отвърна от Аллах, тоя прокълнат, когото не очаква нищо друго, освен Адът с всичките негови мъчения!

— Той е твой син и ти си негов създател!

— Аллах да ми прости, че съм негов баща! Откъде обаче знаеш ти, че е така? Нима го познаваш?

— Да, аз яздих няколко дни с него.

— Значи си знаел, че той се намира тук, че е искал да дойде при мен?

— Да.

— И не ми го каза! Тогава той — дано Аллах го накаже! — сигурно е премълчал пред теб, че е станал гяур, християнско куче?

— Не, той ми го каза.

— И ти не го заплю, не го прати по Шейтана?

Тези думи Осман бей изрече, като святкаше към мен с очи, пълни с омраза, сякаш искаше да ме изгори. Той се намираше в състояние, което го правеше способен на всякакво насилничество, ала въпреки това аз отговорих спокойно:

— Как бих могъл? Та нали аз самият съм християнин.

— Ти... ти християнин? — Тези думи като че не искаха да излязат от устата му. Очите му изпъкнаха застрашително и лицето се обагри в тъмночервено, докато, съскайки като змия, продължи: — И ти се осмели да дойдеш при мен, когото наричат Отшелника, при мен, който съм водачът на „Най-строгите“? Беше с мен при освещаването на святото знаме... махайте се веднага въл!

Турчинът не дочака да види дали ще се подчиним на разпореждането, а профуча край нас. Чухме го да вика кучетата.

— За Бога, отбранявай се! — подкани ме синът му уплашен, като измъкна ножа си. — Ако той насъска тези дяволи срещу нас, те дори мен няма да пощадят.

И старият действително ги насъска. Аз ги чух да идват и едва имах време да грабна карабината, която бях облегал на стената. Тогава те вече се втурнаха вътре, трите огромни животни. Нямах място за колебание, нито за избор, застрелях ги. Сега се появи и старият и виждайки мъртвите кучета, се нахвърли върху мен. Трябваше да се отнеса с него като с обезумял. Посрещнах го с един юмручен удар, с който го повалих. Зад нас се надигна жален вопъл. Жената беше пристигнала, привлечена от моите изстрели. Тя не биваше да се показва пред мен, непознатия. Аз излязох навън, оседлах коня си и зачаках кисракдарът да ме последва. Той се появи след известно време и извести:

— Успокоих майка. Татко е само в безсъзнание. Трябва да се махнем, преди да се е свестил.

Той отвори портата и ме поведе към града до едно място, където трябваше да го почакам, додето отиде да доведе коня си. След връщането му поехме към града, за да излезем от другата страна на пътя за Кайсарийе. Още не бяхме стигнали до първите къщи, и минахме край двама ездаци, които бяха спрели до пътя и при приближаването ни се отбиха настрани, така че не можахме да ги огледаме. На мен обаче почти ми се привидя, че бяха нашите двама арнаути.

Кисракдарът се беше заситил на бостана. На мен ми пригладня и затова потърсих, когато бяхме стигнали в градчето, единствения хлебар, за да си купя нещо за ядене. Поклонниците така бяха обсебили припасите, че всъщност вече нямаше нищо. За щастие, той ме беше видял до страната на Отшелника и считайки ме за приятел на този мъж, ми продаде от чиста услужливост един самун. После продължихме, защото моят придружител не искаше да се задържа в Урумджили. Аз на драго сърце щях да пренощувам по път, ала той ми предложи да яздим направо до Кайсарийе, понеже бил тук навсякъде познат и искаше да избегне неприятностите. Съобразявайки се с него, аз дадох съгласието си.

Пътят възлизаше на четиридесет километра и минаваше през Къзъл Ирмак, където трябваше да се качим на ферибота.

Когато стигнахме реката, фериботчията беше буден. Той си беше запалил огън на брега, защото цялата нощ пристигаха поклонници, които трябваше да бъдат прехвърлени. Други бивакуваха край реката, за да дочакат, спейки, утрото. Салът на ферибота се състоеше от надути кожи, покрити с тръстика. Заедно с нас се качиха още неколцина пилигрими и тъкмо фериботчията понечи да се отблъсне от брега, един от тях извика:

— Стой! Искате да оскърбите Аллах, като пътувате с Ес Сабби — Прокълнатия? Той стои тук, сред вас! Аллах да го порази!

Всички се отдръпнаха от него, някои дори го заплюха, и се върнаха на брега. Само на моята настоятелност, показването на тенбиха ми и на едно богато заплащане трябваше да благодарим, задето салджията ни откара до другия бряг. Той ни увери, че щял да измие сала и да го пречисти с изричане нааети от Корана, преди някой правоверен да стъпи отново на него. Бурната разправия беше крайно неприятна, но по-късно щеше да се окаже от наша полза.

Тъй като имаше луна, а небето беше безоблачно, нощната езда не създаваше затруднения. Но на светлината кисракдарът беше разпознаван от повечето поклонници, край които минавахме. Тогава трябваше да изслушваме обичайните клетви и проклетия. Иначе до Кайсарийе не се случи нищо, което заслужава да бъде описано.

Беше късен следобед, когато достигнахме този град, намиращ се в северното подножие на Ерджияс Даг. Той е древен, преди времена се е казвал Mazaka и по-късно Caesarea Eusebia или Caesarea ad Argaenm

mantem и е най-прочутият сред всички градове, които се водят под името Caessarea. Заживелият по-късно тук гръцки архиепископ носел титлата Hypertinorum hipertinus et totius Orientis exarchiis. Градът имаше тесни, мръсни улици, но аз забелязах няколко добре построени къщи, сред които тази на френския консул, пред чиято врата слязохме.

Кисракдарът ми беше казал, че ще бъда приет като стар познат, и аз се убедих. Консултът, едър търговец, беше сериозен и благопристоен мъж, жена му — мила, любезна дама, а дъщерята — истинска красавица и по сърце и душевност чиста слънчева светлина. Не беше за чудене, че бе пленила душата на моя нов приятел.

Най-напред трябваше да разкажем вчерашното си преживяване. После легнахме да поспим, тъй като бяхме яздили през цялата нощ. Кисракдарът си легна много вероятно с радостно сърце, понеже консултът му бе казал, че след като е изпълнил условието за назначаване, утре ще бъде определен денят на сватбата.

Аз заспах бързо, но скоро бях събуден от някакъв ужасен шум, надигнал се пред къщата. Трябва да се бе случило нещо необичайно. Станах да се осведомя и тъкмо се канех да отворя вратата, когато консултът се втурна вътре и възкликна забъркано:

— Вие сте буден? Това е добре! Представете си, вие и моят зет трябвало да бъдете арестувани! Вън са заптиетата с голяма тълпа!

— Арестувани? За какво? — попитах.

— Били сте нахлули снощи при Отшелника и сте го окрали и даже ранили. Вчера той получил много пари и вие сте му ги отнели. Той ви е последвал дотук и е съобщил на кадията.

— Та това е невъзможно! Първо му нося парите от четирийсет мили далеч, а сетне нахълтвам в дома му, за да го окрада?

— Да, това е глупост, но много сериозна и опасна за вас глупост!

— Какво искате да кажете?

— И още питате, мосю! Е, да, вие се осланяте на това, че сте чужденец, а аз — консул. Аз мога да откажа да ви предам, това е вярно. Но имайте предвид, че се намираме във времето на хадж! Тогава мохамеданинът е непредсказуем. В града се намират стотици поклонници, натъркаляни по всички сокаци и мегдани. Попадне ли една-единствена искра в тази лесно възпламенима маса; ще възникне пожар, чийто резултат изобщо не може да се предвиди.

— Мисля, че една четвърт от тукашното население се състои от християни.

— Да, но от арменски, които към нас, малкото католици, са по-враждебно настроени от самите мохамедани. Колко често са смущавали нашата литургия, която трябва да отслужваме кажи-речи скришом. Те заплашваха да изгорят малката ни клета капела! На тези християни, за съжаление, не можем да разчитаме. Признавам, че се намирам в голямо затруднение.

— На което скоро ще се сложи край, защото аз нямам намерение да ви създавам затруднения с присъствието си. Кажете ми само едно, можете ли да откажете предаването на кисракдара?

— Не, той е турски поданик.

— Добре, тогава ни предайте!

— Казвате го, защото подценявате опасността, в която се намирате. Чувате ли?

Той ми обърна внимание върху шума вън. Аз долових:

— Ес Сабби, Ес Сабби! Хиристиянлар дишари, дишари хиристиянлар! (Прокълнатия, Прокълнатия! Християните вън, вън християните!)

Това действително звучеше опасно. Ако попаднем в ръцете на тази възбудена мохамеданска сган, нямаше да сме сигурни за живота си.

— Само един изход ли има къщата? — попитах по тая причина.

— Не. През градината може да се излезе на една задна улица.

— А колко заптиета е изпратил кадията?

— Шест.

— Тогава нека трима от тях ни преведат през градината, а другите трима да успокоят тълпата, като кажат на добрите хорица, че вече се намираме при кадията.

— Така става, да, така става, мосю! И за да не си помислите, че искам да ви изоставя, ще ви придружа до кадията.

— Много добре, мосю! Нашата невинност при всички случаи ще излезе наяве, но е възможно и да не мога да мина без вашата подкрепа.

Две минути по-късно ние, а именно консулт, кисракдарът и аз, минахме през градината, придружавани от трите заптиета, и по няколко малко оживени улици стигнахме до жилището на кадията, което също имаше задна врата. Възползвахме се от нея. Аз имах при

себе си всичко, което ми принадлежеше, също пушките. Бяхме преведени през един широк двор, в който стоеше голяма тълпа. Днес бе ден за съдене, а в Ориента това си е равносилно на зрелище, което значи да се присъства на съдебната процедура, да се чуе присъдата и да се гледа незабавното ѝ изпълнение, при което се стоварват много тояги. После отидохме в едно просторно помещение, работната стая на кадията. Той беше сам.

Този представител на султанското правосъдие беше един дебел турчин с доброжелателен израз на лицето — добродушието струеше от очите му. Той поздрави консула с добре дошъл, като му стисна ръката и посочи към избора от натъпкани лули, които лежах на едно килимче заедно с тлеещ мангал. Кисракдара като разколник той очевидно не забелязваше. Мен обаче измери с остър поглед и после каза:

— Ако ти си откраднал парите, по-добре си кажи веднага. Аз и тъй, и тъй ще съумея да ти изтръгна признанието!

Вместо отговор аз му връчих тенбиха и седнах до консула да си запаля като него една лула. Моето поведение и съдържанието на документа смутиха кадията. Той се почеса първо по челото, после по носа, след това зад ухото и рече:

— Тая работа май стои съвсем другояче, отколкото си мислех. А?

— Възможно — отговорих. — Ти как всъщност си я представяше?

— Че ти си крадецът!

— Да, тогава действително щеше да е много просто. Първо получавам полагащия ми се бой, а сетне ме затварят за ред години. За съжаление, аз, първо, не съм този апапин и, второ, понеже съм немец, тоя процес би трябвало да се разглежда на друго място.

— Но ти вчера все пак си бил при миралая Осман бей, когото наричат Отшелника?

— Да. Занесох му парите, които Саид Калед паша ми беше поверил.

— Разкажи ми кога отиде при него, кога си тръгна и какво се случи по време на твоето присъствие у дома му!

Аз откликнах на подканата, като му направих изчерпателен доклад. В заключение споменах двамата ездачи, които бях видял пред първите къщи на Урумджили и бях сметнал за двамата арнаути. Той ме

изслуша внимателно, прочете още веднъж тенбиха ми, удари после с опакото на ръката по документа и каза:

— Твоят разказ и тоя тенбих доказват всичко. Един мъж, комуто валията на Енгирийе е поверил една такава голяма сума, не може да е крадец. Аз ще наредя да дойде Отшелника.

Той даде знак на едно от трите заптиета, които ни бяха довели. Мъжът се отдалечи и след броени мигове въведе миралая. Като ни съгледа, той се втурна най-напред към сина си, удари го с десния юмрук — лявата ръка носеше в превръзка — по лицето и му кресна:

— Прокълнато, отцепническо куче, което ограби собствения си баща! Аллах да те раздроби! Давайте си ми парите! Къде ги държите? Вие сте си ги поделили!

После скочи към мен, протегна насреща ми юмрука си и извика:

— Изменник, лъжец, убиец, казвай веднага, иначе лошо ти се пише! Вън стоят стотици благочестиви поклонници, които ще те разкъсат, ако не си признаеш!

Не отговорих. Кадията му се сопна вместо мен:

— Кротувай, слабоумнико! Кара бен Немзи ефенди е прочут учен от Алемания, а не крадец. Той се радва на доверието на нашия прославен Саид Калед паша и не може да му дойде наум да посяга на пиастрите ти.

— Той е, сигурен съм! — изтътна вбесеният миралай. — Той искаше да ме застреля, но ме улучи само в ръката. Куршумът мина през мене и се сплеска после на стената, аз го нося у себе си. И още нещо имам, а именно един свидетел, който може да докаже, че това християнско куче от Алемания има в джоба си много пари, значи моите.

Осман бей беше обяснил на кадията действителното положение на нещата и трябваше сега в наше присъствие още веднъж да разкаже. Един час след нашето тръгване той отишъл да спи, след като преброил пред жена си парите и ги сложил в едно ковчеже. То стояло между него и жена му на спалната черга. Малко след като заспал, го събудил някакъв шум. Осман бей посегнал към ковчежето и напипал ръката на мъж, който искал да го задигне. Сборичкали се, при което се оказало, че нападателите са двама. Единият офейкал с ковчежето. Другият държал здраво стария, сетне побързал на свой ред да се разкара и дал по него, като чул, че го преследва, един пищовен изстрел. Ранил го и

така го възпрят от преследването. Крадците явно са се прехвърлили през дувара и са го видели през решетката на прозореца да брои парите. По вратите на къщата нямаше ключалки. Нападението се бе удало единствено защото се бях видял принуден да застрелям кучетата.

Отшелника показва сплескания куршум. Беше куршум от пистолет, но нито кисракдарът, нито аз притежавахме пищов. Свидетелят беше онзи поклонник, който на ферибота ни беше оскърбил. Но неговите показания бяха благоприятни за нас, защото удостоверяваха, че по времето на нападението ние вече отдавна сме били отвъд реката. Въпреки това старият остана на своето мнение. Той се закле, че ние сме крадците, ала беше остро смъмрен от кадията и приканен да се отдалечи. Когато Осман бей въпреки това се впусна в хули срещу мен, кадията го заплаши с незабавен затвор, в случай че каже още една оскърбителна дума. Ето защо той сега насочи гнева си изключително срещу своя син, когото кадията не се нае да защити. Съдията не беше отправил нито една-единствена дума към кисракдара. За него, строго вярващия мохамеданин, Прокълнатия не съществуваше.

— Сабби, противен Сабби, ти обра и окраде собствения си баща! — крещеше старият, като удряше и заплюваше сина си в лицето. — Аллах парчаламах! (Аллах да те раздроби!) Дали някога ще наследя някое небе, не знам, защото ти си мой син и ме лиши от блаженствата на вечния живот и насладите на Рая. Дано Шейтана те погълне!

По този начин той продължи още известно време. Кисракдарът беше арестуван и нямаше право да се отдалечава. Като син не искаше да посяга на баща си и ето как трябваше да понася мълчешком неговите оскърбления. Но на мен ми призля. Вмъкнах се между бащата и сина и прогърмях на стареца:

— Млъкни вече! Защото всичко, за което набеждаваш невинния си син, трябва да приема, че се отнася и за мен. Трябва ли да се позова на помощта на кадията, която той е длъжен да ми окаже?

Това подейства. Осман бей се извърна от сина си и ми отговори:

— Да, аз трябва да млъкна, защото очите на съда са наказани със слепота. Но Аллах ще съди между мен и вас, още днес, през този ден. Аллах да ви раздроби!

Той си тръгна, тъкмо навреме, защото кадията се почувства във висша степен оскърбен от думите, че очите на съда са наказани със

слепота, но все пак го пусна да си върви, без да го накаже. Служителят счете за свой дълг да се извини, защото ни е обезпокоил, и то по обстоятелствения ориенталски маниер, така че бяхме освободени едва след един час.

През това време Отшелника беше направил всичко възможно да насъска тълпата вън срещу нас. Когато стъпихме на двора, бяхме посрещнати с проклетия. Не биваше да се осмеляваме да излезем през предната порта. Дивата глъч, която се носеше вън, ясно ни подсказваше какво ни очаква. Та ето защо се насочихме назад към вратата, през която бяхме влезли. И я достигнахме наистина, но озлобените срещу нас хора се изсипаха подире ни, а когато стъпихме на задната улица, видяхме вдясно възбудена тълпа, която ни очакваше и с яростен вой настъпи към нас. Начело стояха... моите двама арнаути! Вляво пътят беше свободен. Затичахме в тази посока, защото трябваше да бягаме, ако не искахме да бъдем линчувани.

— Дръжте ги, неверниците, проклетниците! — крещеше втурналата се след нас паплач.

Скоро насреща ни се зададе втора тълпа. Ние набързо кривнахме в една странична уличка. Преследвачите бяха по дирите ни, докато най-сетне ни се удаде да ги заблудим. Тогава спряхме да си отдохнем. Намирахме се в южния край на града, чиито жители, съдейки по воя, който чувахме отвсякъде, май всички бяха на крак.

— Възможно е да се върнете — каза консулт. — Качете се горе при капелата, там ще бъдете сигурни. Аз ще ви уведомя кога можете да дойдете. Това, което става в града, е чиста размирица и аз се страхувам за другите християни. Ще опитам да отида до къщи и да ги предупредя.

Разделихме се. Аз се заизкачвах с кисракдара, който познаваше околностите на града, нагоре по планината. Там, зад няколко храста, намерихме прилично укритие.

Арджиш планина, край която е разположен Кайсарийе, наричана от древните Mons Argaeus, е величествен угаснал вулкан, стръмен и просечен с диви пропасти, извисяващи се със своя кратер и разпокъсани скалисти зъбери до територията на снега. Имаше една тясна, стръмна, но много добре утъпкана пътека, по която моят придружител ме поведе нагоре. За да заобикаляме скалите, трябваше да се насочваме ту надясно, ту наляво и внезапно застанахме пред

малка дървена постройка върху един подобен на амвон скален издатък. Това беше капелата, в която малкото католици на града отправяха своите молитви. Отпред и вдясно зееше бездна, отляво имаше скална цепнатина, почти изцяло скрита от висок храсталак. Кисракдарът мушна ръка в един от храстите и издърпа една връв, която бе прикрита там. На нея висеше една може би два метра дълга дъска, която той сложи над процепа. Така се сформира мост, с чиято помощ стигнахме отвъд. Той издърпа дъската след нас и каза:

— Сега никой не може да дойде отсам и ние сме в безопасност. Само двама души знаят това скривалище — аз и моята годеница. Дъсчения мост измислих аз и тук тя ме ориентираще в истините на светата вяра.

Седнахме до скалния ръб. Под нас лежеше градът. Наблюдавахме нравешкото гъмжило по улиците. Възбудата, изглежда, се беше покачила. Вдясно от нас, от другата страна на цепнатината, се издигаше капелата. От пръв поглед видях, че стоеше на опасно място. Издатъкът, който я носеше, имаше много пукнатини и като че се намираше в процес на разрушаване. Едва ли можеше да издържи повече хора. Когато обърнах внимание на кисракдара върху това, той каза, че също е имал вече подобни мисли, ала бил свикнал с опасната гледка. Още докато изричаше този отговор, чухме гласове отвъд процепа. Надникнахме през храсталаците и забелязахме... нашите преследвачи: Отшелника, двамата арнаути и още много, много други, които напиреха след тях. Можехме да ги чуем какво си говорят. Бяхме се заблудили, че са изгубили дирите ни. Знаеха, че се бяхме изкачили тук, и скоро изпълниха капелата и цялото пространство пред нея. Ако ни намереха, бяхме изгубени. Но станта напразно ни търсеше и от ярост подпали капелата. Кряскаща и виеща, сега зяпаше извиващите се нагоре пламъци. Тогава съгледах в скалата под тях една пукнатина, която преди туй не бях забелязал. Тя ставаше по-широка и по-широка... канарата се отцепи. Изкрещях високо, забравяйки положението си, за да предупредя застрашените, ала вече се вирах в пустотата. Скалата беше изчезнала заедно с капелата и всички хора, които се бяха намирали на нея. Миг по-късно чухме долу в дълбината трясък, сякаш се беше разцепила цялата планина. Кисракдарът скочи, закри лицето си с ръце и закрещя:

— Татко, татко! Бог отсъди жестоко!

Той поиска да се спусне надолу, но аз го задържах. Нямахме кого да спасяваме, защото при тази дълбочина всички хора, намирали се на канарата, бяха смазани. Трябваше да спасяваме самите себе си, а това можеше да стане само ако останехме тук горе скрити.

Следващите часове не могат да бъдат описани. Аз наблюдавах какво ставаше долу. Сякаш цялото население на града се бе събрало в подножието на скалната стена. Спътникът ми се намираше в неописуемо състояние. Привечер чухме един женски глас, който отново и отново викаше неговото име. Ние отговорихме и се запускахме по звука. Беше неговата годеница, която, като го съгледа, се хвърли, хлипайки, в обятията му. Едва след известно време можеше да разказва. Хората мислели, че ние двамата също сме се сгромолили заедно с другите. Кадията дошъл да ръководи работите и установи самоличността на загиналите. Мнозина не могли да бъдат разпознати. Когато измъкнали и двамата арнаути изпод отломките, служителят се сетил за моето подозрение и наредил да претърсят джобовете им. Намерили парите у тях. Нашата невинност беше доказана. Въпреки това на мен не ми изглеждаше уместно да се показваме, защото фанатиците много вероятно бяха на мнение, че ние сме причината за смъртта на толкова много хора. Тялото на Отшелника също било намерено, но в ужасно състояние. Консулт разпоредил да го откарат в дома му.

Младата дама се върна, за да каже на родителите си, че сме спасени и невредими. Когато се стъмни, консулт се появи лично да ни отведе. Стигнахме незабелязано в неговото жилище. Кисракдарът искаше преди всичко да види своя баща и аз отидох с него в стаята, в която лежеше тялото.

„Аллах парчаламах! (Аллах да те раздроби!)“ Това беше толкова често повтаряното проклятие на стария. Сега той самият лежеше тук раздробен. Нито един крайник на тялото му не останал неувреден! „Аллах ще съди между мен и вас, и то още днес, този ден!“ — беше казал. С каква ужасяваща точност се бяха изпълнили неговите думи! Аллах беше отсъдил!...

Какво се случи по-нататък? „Върховният на Най-строгите“ беше погребан вечерта при сиянието на луната... от християнин. Един конен куриер беше довел жена му. Синът на раздробения от Аллах и днес още е кисракдар на Малатийе и доведе този конеразвъдник до голяма

известност. Неговата невеста остана за него онова, което винаги е била — негова слънчева светлина. Щастие и благословия почива във всичко, което той върши, и отдавна е забравено омразното прозвище, стоящо в началото и в края на този разказ: ЕС САББИ — ПРОКЪЛНАТИЯ.

- [1] Енгирийе — Ангора, днешна Анкара — б.нем.изд. ↑
- [2] Вилает — административна област — б.нем.изд. ↑
- [3] Ферик — дивизионен генерал — б.а. ↑
- [4] Тенбих — писмена заповед — б.а. ↑
- [5] Халеп — Алепо — б.нем.изд. ↑
- [6] Абдал — Отшелник — б.а. ↑
- [7] Мухтар — селски кмет — б.а. ↑
- [8] Кисракдар — управител на конезавод — б.а. ↑
- [9] Ес Сабби (араб.) — Прокълнатия. Религиозните прозвища на турците няма да бъдат превеждани — б.нем.изд. ↑
- [10] Кол агаси — ротмистър, адютант — б.а. ↑
- [11] „Чок Кескинлар“ — „Най-строги“ — б.а. ↑

Издание:

Band 48. Das Zauberwasser. Karl May Verlag, Bamberg

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.